

LIETUVIŲ KALBOS DIENŲ RENGINIAI

Eilėraščių, skirtų lietuvių
kalbai, konkursas

Lietuvos mokinių esė konkursas
„Gimtosios kalbos šaltiniai“

Turinys

Eilėraščio, skirto lietuvių kalbai, konkursas	3
Lietuvos mokinių esė konkursas „Gimtosios kalbos šaltiniai“	15

Organizatoriai:

Marijampolės krašto ir
Prezidento Kazio Griniaus
MUZIEJUS

V. Mykolaičio-Putino
MUZIEJUS

Rėmėjai:

Lietuvos mokinių esė konkurso „Gimtosios kalbos šaltiniai“ partneris:

Marijampolė, 2020 m.

Lauryno Bernoto ir Egidijaus Bičkaus fotografijos
Iliustracijų autorius Egidijus Bičkus

Mes eisim tolyn su šviesos spinduliais
Garbingais Žmogaus ir Dievybės keliais.

V. Mykolaitis-Putinas
„Gintaro žvejai“

EILĖRAŠČIO, SKIRTO LIETUVIŲ KALBAI, KONKURSAS

2019-03-06

5–8 klasių moksleivių sukurtų eilėraščių, skirtų gimtajai kalbai, aptarimas

(konkurso organizatorė Valė Klesevičienė)

5-8 klasių grupėje dalyvavo 13 moksleivių iš Marijampolės „Ryto“ pagrindinės mokyklos, Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinės mokyklos, Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos, Sasnavos pagrindinės mokyklos. Mokiniai stengėsi išgirsti kalbą, panirti į poetinio žodžio versmes. Turbūt suprato, kad tai daryti nėra lengva, sunku nustebinti save ir kitus atrastomis žodžio išgalėmis. Bet jeigu mokytojos jau pasėjo mokiniuose meilę gimtajai kalbai, tai tikiu, kad jie prie šios versmės dar sugrįš. Gimtoji kalba buvo apibūdinta įvairiausiai epitetais: „švelni“, „minkšta“, „skambi“, „šventa“. Akcentuota, jog ji leidžia pažinti save ir kitus, paguosti, paklausti, išreikšti jausmus. Poetine kalba bandyta atskleisti lietuvių kalbos gramatikos subtilybes, gimtoji kalba lyginta su saule, mama. Buvo prisiminti protėviai, knygnešiai, lietuvių literatūros kūrėjai Martynas Mažvydas, Kristijonas Donelaitis, padėję išsaugoti ir puoselėti lietuvių kalbą. Atrodo, vienas trumpas eilėraštis, bet kiek daug moksleivių ir jų mokytojų dėka jame tilpo, kaip paveikiai jis leido pažinti turtingą mūsų gimtosios kalbos ir kultūros pasaulį.

Pirmosios vietos laimėtojas **Paulius Vyšniauskas,**

Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos 5 klasės mokinys.
Mokytoja Aušra Brusokienė.

GRAMATIKA

Sudėtinga ta mūsų gimtoji kalba:

Paini gramatika, o dar tiek nosinių šaknyse...

Fonetika bei kirtis banguota lazdele,

Žodžių daryba, o kur dar kalbos dalys ir tiek nesusipratimų sakinyje.

Nosinę raidę tariau aš ilgai,

Šauksmininką – garsiai ir išdidžiai,

Kirtį pabrėžiu aš tvirtai,

O asmenuoti stengiuosi kruopščiai.

Šaknį pažymiu aš lankeliu,

O priesagą smailiasnapiu stogeliu,

Galūnę apibrėžiu vis kvadratu,

Tik priešdėlį žymiu stačiu kampu.

Daikto vardą aš tariau,

O su veiksmažodžiu „bėgu, lekiu, skrendu“.

Pagal vietovardį aš gyvenu,

Su įvardžiu kasdien linksmi kieme žaidžiu.

Esamuoju laiku aš mokyklon einu,

Žodį „ąžuolas“ kaip rašyt žinau,

Prieš minkštumo ženklą garsą visuomet minkštai sakau,

O gale sakinio tašką šiandien jau nesijaudindamas dedu.

Antrosios vietos laimėtoja

Milda Švirinaitė,

Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinės mokyklos 6 klasės mokinė.
Mokytoja Irena Ūkelienė.

ČIA KALBA GIMTOJI

Kur savi stogai,
Kur mūsų namai,
Čia Tėvynė miela
Ir kalba gimtoji.

Gyva ji pievų tylumoje
Ir gatvių gaudesy,
Lietaus laše
Ir vėjo ošime.

Visiems vardus daviau,
Visus apdalinau –
Aš kalboje gyva
Visur ir visada.

Trečiosios vietos laimėtoja

Justė Kulbokaitė,

Marijampolės „Ryto“ pagrindinės mokyklos 5 klasės mokinė.
Mokytoja Romutė Dulinskienė.

VAIKYSTĖS KALBA

Man sakė tėvai,
Kad rado mane
Kopūstų lauke.

Kalbėjau keistai,
Nesuprato
Net tėvai.

Aš gėriau „abatą“,
Valgiau „nautolius“
Ir „pipes“.

Į „gažarą“ ašėjau,
Savo „Bū“
Išsivariau.

Neatidžiai važiavau
Ir į „šilkvenį“
Įvairavau.

Bet atėjo dėdė „Ne“
Ir pasakė:
„Dink iš čia!“

O šiandien
Kalbu aš gražiai,
Kaip išmokė tėvai.

Trečiosios vietos laimėtojos

Gabija Maščinskaitė, Aira Šakočiūtė,

Marijampolės sav. Sasnavos pagrindinės mokyklos 5 klasės mokinės.
Mokytoja Stefanija Navickienė.

KALBOS NAMAI

Tu šiaudinėje pastogėje auginta,
trypčiota dvaruose, niekinta ir parduota...

Motinos tylioj lopšinėj užliūliuota
šiandien išdidžiai sakai: „Esu. Gyva.

Aš gyva gelsvų rugių šlamėjime,
pasakose, mituose ir dainose...

Aš skambėjau ir lig šiol tebeskambu
Donelaičio „Metuose“ ir Mažvydo „Prakalboje“.

Aš užaugau kalbininkų raštuose
kuklią suknią keisdama puošnia...

Iš našlaitės pavirtau aš karalaite.

Nesikuklinsiu: Karūnos aš tikrai verta!“

9–12 klasių moksleivių sukurtų eilėraščių, skirtų gimtajai kalbai, aptarimas

(konkurso organizatorė Valė Klesevičienė)

9–12 klasių moksleivių grupėje dalyvavo 17 moksleivių iš Marijampolės Sūduvos gimnazijos ir Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos. Vyresnių klasių moksleivių eilėraščiai jau kitokie, laisvesni, bandoma ieškoti įvairesnių raiškos formų. Ypač kūrybingumu pasižymėjo Sūduvos gimnazijos moksleiviai, jie net sukūrė eilėraščių, skirtų lietuvių kalbai, koliažą (mokytoja Laimutė Kraukšlienė), taip pat bandė savo tekstuose užšifruoti akrostichus: „GIMTOJI KALBA“, „MANO KALBA“ (mokytojos Daiva Bučinskienė, Reda Benevičienė, Laimutė Kraukšlienė). Tai buvo nelengvas uždavinys, nes ši forma moksleivius tarsi įkalino ir buvo sunku surasti įvairesnes raiškos priemones (vaizdingesnius žodžius, metaforas). Moksleiviai poetiniu žodžiu bandė pasakyti, jog gimtoji kalba yra tarsi muzika, tautos daina, kultūros dalis, mūsų turtas, kurį reikia branginti ir mylėti, jog jos žodis yra aštrus, galingas, malonus. Akcentavo, jog kalba yra ir „juoda duona“, ir „baltas sūris“, ir „medus geltonas“. Kalbėjo ir apie keliuką, kuris yra grįstas žinojimu, jog kalbą reikia saugoti.

**Pirmosios vietos laimėtoja
Gustė Kilinskaitė,**

Marijampolės Sūduvos gimnazijos 2 klasės mokinė.
Mokytoja Laimutė Kraukšlienė.

KALBA – TAI MUZIKA

Kiekvienas žmogus
turi paskirtį žemėje.
Kiekvienas žodis –
reikšmę ir prasmę.
Gyvi – gyvai šnekučiuojasi,
gėrįsi, džiaugiasi.
Užmiršti – nuliūdę
apmąsto savo vieatvę.
Pasislėpę tūno tarp žodyno puslapių –
Laukia, gal atras juos.
Vėl. Bent keletą
Ir praturtins savo kalbėseną.
Laukia.
Gal atras...
Ne visi to nori...

Mūsų kalba – kaip daina,
kaip nenutildoma muzika.
Raidės – natos. O žodžiai?
Žodžiai – melodija.
Jei tik suprasim,
jei tik norėsime,
sukursim.
Sukursim savo
Melodiją – amžinybės giesmę.

Galgi savo giesme
pabudinsim ir kitą
snaudžiantį dainių,
kuris dar nesuprato,
jog kalba – tai natos,
kurias teisingai sudainavęs
gali prisibelsti
į kiekvieno
širdį.

Antrosios vietos laimėtoja
Kamilė Kevėnaitė,

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 4 klasės mokinė.
Mokytoja Gražina Urbonienė.

KELIUKO ŽODŽIAI

Kalba šuoliuoja laikmečio keliais,
O kelias grįstas akmenim,
Žinojimu, kad kalbą reikia saugot,
Keliukas grįstas...
O juo važiuoja, vinguriuoja tautos. Ir...
Ir kalba jos savom kalbom,
Kiekvieną žodį aiškiai taria.
O tik iškraipęs žodį savą papuoli tu po ratais,
Likimo ratas sukas ir tavo kaulus laužo.
Mintis apie žinojimą tada sugrįžta
Ir tu nuo dulkių akmeninio kelio pakyli,
Klajoji ir lakstai nerasdamas savos kalbos takelio.
Ir netikėtai pagriebia tave ranka švelni,
Ji pakelia ir įtempia žiemos metu į roges.
Regi per miglą jau matytus veidus
Ir kelias artimas dabar,
Ir vėl vis keičiasi aplink laukai
Ir pievos išrašytos žodžiais,
Kurių tu kalbą vienas supranti,
Nes tai kalba tava,
Tik ji viena tave augino.

Trečiosios vietos laimėtoja
Augustė Giedraitytė,

Marijampolės Sūduvos gimnazijos 3 klasės moksleivė.
Mokytoja Daiva Bučinskienė.

Mano mažoj brangioj Tėvynėj

Alsuoja širdys taip plačiai.

Niūniuoja vėjas dainą tylią,

O jam vis pritaria rugiai.

Kokia gi tėviškė be žodžio –

Aštraus, galingo, malonaus?

Liepsna plevenančioj krūtinėj,

Baltijos pursų gelmėse

Amžiais aidės mūsų kalba.

Trečiosios vietos laimėtojai Marijampolės Sūduvos gimnazijos mokiniai

Jonas Tureikis (2 klasė), **Justas Vaineikis** (3 klasė),
Paulina Šukevičiūtė (3 klasė), **Karolina Gabrytė** (3 klasė),
Gerda Statkevičiūtė (3 klasė), **Mangirdas Penkauskas** (4 klasė),
Viktorija Matakaitė (3 klasė), **Aurimas Kliokys** (3 klasė).

Mokytoja Laimutė Kraukšlienė.

Marijampolės Sūduvos gimnazijos mokinių koliažas

Gimtoji kalba

Kai rieda rasos lašeliai

Amžiais išdidžiais,

Lietuvos vardą mena

Balsas išmintingas

Autorių raštingų – kalba, kalba, kalba.

Jonas

Kartu su knygom

Ar su pasakom tikrom

Lai mokosi jie kalbą,

Brangina ir ją saugo.

Aš ir jie – ginsim, saugosim,

branginsim!

Justas

Gimtoji mūsų Lietuva.

Iškalbinga mūs tauta!

Mylime visa širdim,

Tikime praeitim ir ateitim.

O mūs svaja ir mūs viltis,

Jausmai, gilumas, išskirtinė prigimtis

Išliks žmonių širdy.

Kalbos mes neužmiršim niekada,

Amžiai slinks ir sklis žinia:

„Lietuviais esame mes gimę“.

Brangi tėvyne Lietuva,

Apkabiname tave...

Paulina

Kalba yra svarbi tautos dalis.

Auginant tautą auga ir kalba

Lengvai, rimtai, suprantamai...

Bet, žmonės, susimildami... tik noro reikia,

Aukime, išlikime gyvi per senolę gimtą kalbą!

Aurimas

Kalba gimtoji kasdieninė,

Aš myliu ją ir ja tikiu.

Lai skamba išdidžiai žodžiai Tėvynei!

Bebaimiai žmonės, ja kalbėję,

Atgimsta pamažu.

Karolina

Kalba gimtoji kasdieninė -

Aš ja didžiuojuos ir džiaugiuos.

Lietuva! Mūsų tu tėvynė,

Brangi, graži, nepakartojama,

Amžinai esi mūs širdyse!

Gerda

Kalbėk kalba gimtąja,

Aukštai iškelk trispalvę-

Lig debesų šviesių.

Branginki savą kalbą,

Apsaugok ją širdim.

Mangirdas

Kalba, ta gimtoji kalba,

Aplink girdisi stebuklui prilygstantys žodžiai,

Lekiantys iš draudimų, nuopolių ir kilimų,

Bėgantys paskui knygnešius, daraktorių mokyklose besislepiantys,

Atskrendantys į šiandien mylinčias gimtąją kalbą širdis.

Viktorija

Tu gi patsai vien šešelio šešelis,
Kurs savo vardo minioj nepažįsta: –
Klaidžioji, gūdžiai pasauliui iškeleş
Trumpo gyvenimo didę menkystą.

V. Mykolaitis-Putinas
„Pesimizmo himnai VI“

LIETUVOS MOKINIŲ ESĖ KONKURSAS „GIMTOSIOS KALBOS ŠALTINIAI“

2020-03-04

Lietuvos mokinių esė konkursas „Gimtosios kalbos šaltiniai“ – Valstybės pasveikinimas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtmečio proga

Konkurso organizatorė Valė Klesevičienė

Šiais metais Kovo 11-ąją dieną švęsime Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtmetį. Išdrįsiu pasakyti, kad šis Lietuvių kalbos dienų renginys, Lietuvos mokinių esė konkursas „Gimtosios kalbos šaltiniai“, remiamas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Marijampolės savivaldybės, taip pat pažymi šią svarbią datą, nes laisva valstybė neįmanoma be nevaržomos, laisvos kalbos. Mūsų šalies istorija rodo, kad, kai tik būdavo bandoma suvaržyti mūsų šalies laisvę, pirmasis žingsnis visuomet buvo pagrindinio jos įrankio – kalbos – suvaržymas. Antra vertus, gimtąja kalba parašyti tekstai pirmiausia ir liudijo tautos skausmą dėl šios netekties. Taigi, kalba ne tik buvo pagrindinis įrankis siekiant Nepriklausomybės, bet ir yra šalies gyvasties šaltinis.

Šis renginys, galima sakyti, jau tapo tradicinis, nes praėjusiais metais organizavome eilėraščių, skirtų lietuvių kalbai, konkursą, o šiais metais – esė konkursą „Gimtosios kalbos šaltiniai“. Gaila, kad šįmet mažiau dalyvavo mokinių, tik ištikimieji Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinės mokyklos, Marijampolės savivaldybės Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos bei Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos mokiniai. Ačiū Jums bei Jus ruošusioms Mokytojoms. Esė rašymas iš tiesų buvo labai sunki užduotis, sunkiai įveikiama. Kaip parašė man Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos mokytoja Aušra Brusokienė, šis veiksmas, esė rašymas, ypač žemesnių klasių moksleiviams, prilygo kopimui į Everesto kalną. Akivaizdu, kad tai buvo nelengvas uždavinys ir vyresnių klasių moksleiviams. Bet ačiū jau vien už tai, kad Jūs bandėte „kopti“, nes labai lengva yra pasiduoti, sakyti, kad man per sunku, kad neturiu laiko. Puikiai žinau, kaip sunku yra mokytojams ir mokiniams, kiek daug kitų darbų jie turi atlikti, ypač šios ypatingos mūsų šaliai šventės pasitikimo laikotarpiu. Tačiau manau, kad visas kliūtis gali padėti įveikti meilė, gimtosios kalbos, savo šalies meilė, nes, jeigu myli Tėvynę, myli ir jos Kalbą, ir atvirksčiai.

V. Mykolaičio-Putino muziejaus muziejininkė Valė Klesevičienė.

V. MYKOLAIČIO-PUTINO MINTYS APIE GIMTĄJĄ KALBĄ

Konkursas buvo pavadintas „Gimtosios kalbos šaltiniai“, remiantis esė epigrafams siūlytomis V. Mykolaičio-Putino mintimis apie gimtąją kalbą. Jos buvo pasakytos skirtingomis progomis ir publikuotos skirtinguose leidiniuose. Norėčiau visas jas trumpai apžvelgti. Gaila, kad kaip epigrafas esė darbu dažniausiai buvo pasirinkta viena V. Mykolaičio-Putino pasakyta mintis: „Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.“ Ji buvo neutraliausia ir galbūt mažiausiai provokuojanti arba skatinanti probleminį mąstymą. Tad šiuo keliu ir nueita.

„Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.“ (V. Mykolaitis-Putinas „Maironis: 100-tosioms gimimo metinėms paminėti“)

Šią kalbą V. Mykolaitis-Putinas pasakė 1962 m. lapkričio 1 dieną Vilniaus dramos teatre, kai buvo minimos 100-osios Maironio gimimo metinės. Sakydamas ją, rašytojas anksčiau nei T. Venclova ar Just. Marcinkevičius pabrėžė ypatingą Maironio vaidmenį lietuvių kultūroje: „Mes žinome daug didesnių poetų už Maironį, tačiau Maironis mums kažkas daugiau negu jie. Ne savo raštų gausumu, ne tematikos svarumu, ne poetiniu artizmu, o savo lietuviško žodžio galia ir poveikiu mūsų sąmonei, – žodžio, padėjusio mums rasti save, apsispręsti ir visą amžių pasilikti su savo kraštu, su savo tauta.“ Mintis „*Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba*“ rašytojo pasakyta, siekiant pabrėžti, jog Maironis norėjo užkirsti kelią šalyje vykusiam polonizacijos ir germanizacijos procesui. V. Mykolaitis-Putinas taip pat akcentavo, kad Maironis „buvo ne vien gimtosios kalbos gynėjas, bet ir ja rašęs poetas. Lietuviškas žodis jam buvo svarbiausia ir vienintelė reikšimosi priemonė.“ Taigi, sakydamas šią kalbą, V. Mykolaitis-Putinas pabrėžė ne tik iškilaus Lietuvos poeto Maironio vaidmenį lietuvių kultūros istorijoje, bet ir gimtosios kalbos išsaugojimo svarbą.

Trys epigrafams siūlytos mintys buvo publikuotos **V. Mykolaičio-Putino straipsnyje „Kalbos dėsningumas ir jos menas: *Kelios pastabos*“**, išspausdintame 1930 m. žurnalo „Kalba“ 1 numeryje. Kalbėdamas apie svetimų kalbų įtaką gimtosios kalbos vartojimui, autorius pabrėžia, jog kalbininkų susirūpinimas dėl kalbos normų išsaugojimo yra pagrįstas, tik visuomenė nepakankamai reaguojanti į jų pastabas. Norėdamas pagrįsti savo žodžius, rašytojas pasakė šią esė epigrafui siūlytą mintį: **„Net ir tie, kuriems rūpi tik kalbos grožis ir estetiškumas, pripažins, kad svetimybė kalboj yra toks pat estetiškas nusižengimas kaip detonuotas garsas muzikoje arba įtėkšta rašalo dėmė paveiksle.“** Toks kalbos mokslo ir

meno rūšių: muzikos bei dailės – gretinimas iš tiesų yra paveikus ir leidžia suprasti, kad tai yra visuotinė problema ir turėtų būti aktuali visuomenei, kuriai rūpi ne tik gimtosios kalbos, bet ir kultūros išsaugojimas bei jos profesionalumas. Viena mokinė pasirinko šią mintį esė darbui, tačiau nepakankamai pasidavė jos provokacijai giliau mąstyti, paieškoti įdomesnės raiškos. Tačiau dėkojame vien už tai, kad buvo bandyta.

V. Mykolaitis-Putinas tame pačiame straipsnyje aptardamas kalbą veikiančią veiksnį – individualią kūrybą – pabrėžia, jog kūrėjas, bandydamas atrasti individualų savo kalbos stilių, daug labiau įspėja kalbos dvasią ir tokiu būdu yra tautinės kalbos kūrėjas: „**Literatūros ir kalbos istorija mums rodo, kad meninė talentingo rašytojo intuicija tikriau įspėja kalbos dvasią negu mokslinis nagrinėjimas.**“ Todėl „**literatūros meno kūrėjas yra kartu ir tautinės kalbos kūrėjas**“. Gaila, kad šios mintys buvo nepakankamai išgirstos. Žinoma, jos reikalavo dar giliau ir plačiau pažvelgti į siūlomą konkurso temą, reikalavo ne tik V. Mykolaičio-Putino, bet ir kitų rašytojų kūrybos analizės. Toks darbas jau galbūt prilygtų ir Filologų konkurso keliamiems reikalavimams.

Dar viena esė epigrafui siūlyta mintis buvo ši: „**Pagirtinas dalykas studijuoti savo kalbą. Neapleisk to. Aš taip pat atsidėjęs skaitau Juškos žodyną.**“ (V. Mykolaičio-Putino laiškas I. Česaičiui, 1914 06 28).

Laiškas Ignui Česaičiui buvo rašytas iš Pilotiškių 1914 m. birželio 28 dieną. Tuomet V. Mykolaitis-Putinas buvo grįžęs iš Seinų kunigų seminarijos atostogų. Ignas Česaitis (1893-1961) buvo artimas V. Mykolaičio jaunystės draugas, mokėsis Seinų kunigų seminarijoje aukštesniame kurse. 1913–1919 m. studijavo Friburgo universitete, jį baigė teologijos daktaro laipsniu. 1921–1925 m. gyveno JAV, kur redagavo katalikų leidžiamą dienraštį „Draugas“, rūpinosi studijuojančių užsienyje lietuvių šelpimu. Vėliau Ignas Česaitis ir Vincas Mykolaitis susitiko Lietuvos universitete kaip Teologijos-filosofijos fakulteto dėstytojai. Po Antrojo pasaulinio karo Ignas Česaitis kartą buvo aplankęs Vincą Mykolaitį-Putiną Vilniuje, bet vėliau ryšiai nutrūko. Iš viso yra išlikusių dvylika V. Mykolaičio-Putino laiškų, parašytų Ignui Česaičiui 1914–1952 m.

1914 m. birželio 28 dieną rašytame laiške V. Mykolaitis-Putinas į draugą kreipiasi mažybine forma: „Mylimas Ignuk!“ – ir atsiprašo, kad negražino žodžių. Tačiau išreiškia keitinimą, kai bus Marijampolėje, perduoti kunigui Juraičiui, o jei nepavyks, išsiųsti paštu. Čia pat priduria: „*Pagirtinas dalykas studijuoti savo kalbą. Neapleisk to. Aš taip pat atsidėjęs skaitau Juškos žodyną.*“ Autorius pabrėžia, jog žodžių trūkumas yra didžiulė kliūtis kuriant poeziją ir apskritai trukdo talento vystymuisi. Šis laiškas atskleidžia V. Mykolaičio-Putino suvokimą, jog žodyno turtinimas yra būtina buvimo geru kūrėju sąlyga.

Apibendrinama galėčiau teigti, jog visomis šiomis esė epigrafams siūlytomis mintimis poetas norėjo pasakyti, kad kūrėjai turi būti vieni didžiausių lietuvių kalbos gynėjų,

tokie, koks buvo Maironis XIX–XX amžių sandūroje. Kalba yra pagrindinis kūrėjo įrankis, todėl turi ją saugoti ir globoti nuo kitų kalbų įtakos, o svetimybų vartojimas prilyginamas nusikaltimui. Kalba saugo didžiulį tautinį potencialą, ji atspindi tautos dvasią, o ją labiausiai pajauti ir atskleisti gali kūrėjas, prasiskverbęs iki giluminių kalbos šaknų, ir tai įmanoma padaryti tik kūrybos proceso metu. Antra vertus, rašytojas kurdamas dar labiau turtina kalbą, suteikia naujų jai atspalvių. Tokiu būdu jis tampa tautinės kalbos kūrėju. Galiausiai pabrėžiama, jog rašytojas turi nuolatos turtinti savo žodyną, tai gali padėti padaryti studijavimas parengtų žodynų, pavyzdžiui, A. Juškos. A. Juškos darbai į mūsų kūrėjų sąmonę įėjo kaip esminis tautinės savasties lobynas. Ne veltui sąsiuvinį su persirašytais dainomis iš jo parengto dainyno kaip didžiausią turtą po Rusijos platybes vežiojosi S. Nėris ir šiuos tekstus panaudojo savo rinkinio „Prie didelio kelio“ epigrafams. Aleksandras Žirgulyš, žymus filologas, tekstologas, vertėjas, parengęs ir redagavęs V. Mykolaičio-Putino raštus, straipsnyje „Pas Vincą Mykolaitį-Putiną“, išspausdintame laikraštyje „Literatūra ir menas“ 1973 m. lapkričio 17 dieną, yra pasakęs: „Klausiau patį Putiną, kame jo palyginti geros kalbos šaknys.“ Poetas atsakęs: „Tai mano namų ir apylinkės kalba: ją nejučiomis sugėriau, ir ji mano raštuose reiškiasi...“ Taigi, remiantis V. Mykolaičio-Putino mintimis, galima sakyti, jog gimtosios kalbos šaltiniai yra rašytojų kūryba, žodynai ir kas dieną vartojama paprastų žmonių kalba.

**Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centro metodininkas
Vyngantas Dilys, vertinimo komisijos narys.**

ESĖ KONKURSO DARBUS PERSKAIČIUS

Ir mokiniams, ir mokinius konsultavusiems mokytojams AČIŪ UŽ TAI, kad ryžotės ir dalyvavote Marijampolės kraštotyros muziejaus paskelbtame esė konkurse „Gimtosios kalbos šaltiniai“.

Mokiniams teko tikrai nelengva užduotis. Pirma, pats esė žanras mokykloje, ypač žemesnėse klasėse, nedažnai pasitaikantis ir pakankamai mįslingas. Aišku, mokykline esė galime laikyti rašinius, kuriuose subjektyviai nagrinėjama aktuali tema. Antra, konkursui teikiamas esė darbas turėjo būti parašytas pasirinkus vieną iš siūlomų epigrafų, o darbų autoriams buvo nurodyta esė darbo apimtis, kuri priklausė nuo to, kurioje klasėje konkurso dalyvis mokosi.

Dėl šių priežasčių visai nenustebino, kad konkursui buvo pateikta nedaug darbų. Daugumoje darbų buvo bandoma apžvelgti lietuvių kalbos istoriją nuo M. Mažvydo, M. Daukšos laikų iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Lietuvių kalbos istorija sieta su lietuvių kovų už laisvę istorija. Deja, tokie dideli užmojai reikalauja ir gilesnio autorių istorijos išmanymo, ir didesnės apimties darbų – norint tai padaryti gerai, geriau tiktų publicistinis rašinys.

Dirbdamas komisijoje, stengiausi „išjungti“ kritinį mąstymą ir darbuose ieškoti to, kas geriausiai atspindi autoriaus individualumą ir subjektyvų požiūrį. O tokių epizodų darbuose būta. Štai kelios ištraukos iš konkursui pateiktų darbų, bene geriausiai atspindinčios esė žanrui keliamus reikalavimus.

„Kai būnu Palangoj, stebiu jūrą nuo Birutės kalno ir mintyse kartoju eilėraščio „Nuo Birutės kalno“ eilutes: „Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,/ Man krūtinę užliek savo šalta banga<...>“. Prieš akis esanti vandens platybė tarsi susilieja su poeto žodžio didybe.“ (Evita Čekauskaitė).

„Be to, tauta ir kalba padeda suvokti gimtinės svarbumą. Daug jaunų žmonių emigruoja nurodydami juokingas priežastis: maži atlyginimai, didelės kainos... Bet kaip Tu ištveri kitoje šalyje? Tu stengiesi ir dirbi kaip jautis. Aš laiminga dėl to, jog turiu tokį žmogų šalia savęs, kuris suprato savo tautos svarbą ir grįžo į tėvynę. Brolio išvykimas man buvo liūdniausias įvykis, jam atsivėrė tarsi naujas pasaulis. Jis džiaugėsi savo darbu, savo nauju kambariu, bet širdyje jautė didelį savo gimtosios kalbos ir Žemės ilgesį. Jam trūko lietuviško žodžio, lietuvio, kuris, įvykus nelaimei, atskubėtų į pagalbą, šeimos, draugų. Jis neištėvė-

rė svetimoje aplinkoje – ją paliko, grįžo į savo mylimą Lietuvą ir įrodė, kad ir čia gali būti laimingas, uždirbti bei gyventi be rūpesčių.“ (Miglė Bernotaitė).

„Šiais laikais išmaniųjų medijų užvaldytame pasaulyje vertybės smarkiai kinta. Dažnai net nerandame laiko nei savo istorijai, nei savo kalbai, nei vertybėms. Štai ir šiandien, eidama į mokyklą pro rytmetinių spindulių išbučiuotą parką, pamačiau, kaip ant suolo sėdi du nelaimėliai, pardavę sielą internetui, ir, mojuodami tėvelių nupirktais išmaniaisiais, svaidosi visokiomis svetimybėmis, ypač anglicizmais, tokiais, kaip „OKISS“, „Performeris“, „LOL“, „YOLO“, „Standapas“, „OMG“. Esu įsitikinusi, kad su jais net nėra apie ką pasikalbėti, nes vargšelių uniformuotų vaikigalių protą pasiglemžė negailestingas išmaniųjų technologijų ir jų žodžių cunamis. Apgailėtinas vaizdelis.“ (Greta Rūškevičiūtė).

Tikiu, kad ne vienas jaunas kūrėjas ir ateityje dalyvaus įvairiuose konkursuose. Linkiu perskaičius siūlomą konkurso temą atidžiai apsidairyti aplink: gal nereikia ieškoti labai toli, o pakanka pasidairyti po Marijampolę, jos apylinkes. Šio esė konkurso „Gimtosios kalbos šaltiniai“ dalyviai Marijampolėje galėjo „rasti“ ir J. Basanavičiaus aikštėje iškilusį paminklą „Tautai ir Kalbai, Lietuvos vardo 1000-mečiui paminėti“, ir senąsias Marijampolės kapines, kuriose yra mokytojo Petro Kriaučiūno kapas, ir paminklą Jonui Jablonskiui, lietuvių bendrinės kalbos kūrėjui.

Zina Eklerienė, Marijampolės savivaldybės administracijos kalbos tvarkytoja, vertinimo komisijos narė.

ESĖ – TAI LYG ATODŪSIS...

Apibendrinant kūrybinius darbelius, galima teigti, kad pasirinktas epigrafas ir pavadinimas puikiai dera beveik visų: „Tautos dvasia gyva“, „Lietuvių kalba – tautos istorija ir siela“, „Gimtoji kalba – svarbiausias tautos bruožas“, „Gimtoji kalba ir tautiškumas“ ir kt. Beveik visuose pavadinimuose du svarbiausi dalykai – tauta, tautiškumas, tautos dvasia ir lietuvių, gimtoji kalba ir jos išsaugojimas. O štai apie esė tekstų ir epigrafo dermę to paties pasakyti negaliu.

Pirmasis epigrafas „Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba“ kvietė autorių pasvarstyti apie tai, kaip kalba įprasmina, parodo tautiškumą, t. y. mūsų tautinį identitetą. Buvo verta pasvarstyti, kodėl Maironį vadiname tautos dainiumi. Parodyti, kaip dažnai poetas eilėraščiuose mini Lietuvą, Tėvynę, jos upes, kalnus, piliis, lietuvius ir jų narsumą. Skaitant poeto kūrybą galima matyti Lietuvą, suprasti, kas svarbu lietuviams.

Buvo galima paanalizuoti, pasvarstyti, pasiginčyti gal net su savimi pačiu, kaip darbo, tarpusavio santykių, pasaulėžiūros, tikėjimo vaizdiniai fiksuojami žodžiais, sakiniiais. Pasvarstyti, kokius žodžius mes randame savo kalbos lobynuose, kurie mums parodo tik Lietuvai ir lietuviams būdingus dalykus, kurie parodo, kas mūsų protėviams buvo svarbu. Frazeologizmuose, patarlėse, priežodžiuose, metaforose, mįslėse, garsų pamėgdžiojimuose randamas tikrasis tautos išskirtinumas. Pasakymuose *molio Motiejus* (ištižėlis, gremėzda nevykėlis), *iš guolio nekepsi raguolio* (tinginystė gėrio nesukuria), *it musę kandęs* (be nieko), *prikąsti liežuvį* (patylėti), *devyni amatai, dešimtas badas* (daug darbų vienu metu dirbsi, nė vieno gerai nepadarysi), *anyta – velnio pramanyta, laksto kaip aitvaras, greitas kaip apatinė girnapusė* – ir mitologija, ir santykiai šeimoje, ir požiūris į darbą.

Kalboje tauta karta po kartos įkūnijo pasaulio supratimą, tai, kas jai svarbu. Galbūt todėl posakiai, patarlės, o ypač frazeologizmai į kitas kalbas sunkiai išverčiami, o kartais ir visai to padaryti neįmanoma. Štai mes, lietuviai, sakom: *Akis pastatyti* (atidžiai stebėti), o vokiečiai: *Die Augen in die Hand nehmen* (pažodinis vertimas – akis į ranką paimti); „Būti protingam“ mūsų protėviams reiškė *Auksinę galvą turėti*, o vokiečiams: *Hand und Fuß haben* (ranką ir koją turėti). Norėdami pabrėžti tikrumą, lietuviai sako: „*Geriau vieną kartą pamatyti, negu šimtą kartų išgirsti*“, o amerikiečiai: *One Picture is worth a thousand words* (pažodžiui – vienas paveikslėlis vertingesnis už tūkstantį žodžių); patardami būti nuolankiam, lietuviai sako: „Būk už aguonos grūdelį mažesnis“, o rusai pataria būti už vandenį tylesniam, už žolę žemesniam.

Kiekviena karta vis prideda kažką nauja, pavyzdžiui: buvo „Nėra to blogo, kas neišeitų į gerą“, dabartiniiais laikais atsirado „Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą“; buvo „Viltis – durnių motina“, dabar „Viltis – durnių motina, o „Teleloto“ – tėvas“. Kalba kinta, tačiau tos pačios tautos žmonės, nesvarbu kurios kartos, tuos kalboje užkoduotus ženklus atpažįsta. Kitos tautos atstovui tai padaryti yra sunkiau.

Dauguma rašiusiųjų daugiausiai akcentavo gimtosios kalbos išsaugojimo būtinybę, svetimybų plitimą dėl vaikų ir jaunuolių „paskendimo“ interneto platybėse, bendravimo nebuvimą dėl mobiliųjų telefonų įtakos ir pan. Šios problemos taip pat yra svarbios, o susirūpinimas, kaip jas išspręsti, yra gražus siekis. Džiugu, kad jauniems žmonėms rūpi kalba, kad jiems ne tas pats, kaip kalbės jų vaikai, kaip tarpusavyje bendraus susirinkę giminės ir draugai.

Vertintose esė šiek tiek pasigedau būtent jaunų žmonių, dar tik einančių brandos keliu, nuomonės. Kai kurie argumentai labiau tiktų pagyvenusiam asmeniui, moralizuojančiam dėl svetimų kalbų įtakos. Kai kurie argumentai knygiski, dažnai girdimi įvairiose laidoose, pokalbiuose apie kalbą. Pasigedau ir kritinio mąstymo, tačiau viskas ateina su gyvenimo patirtimi. Skaitant esė džiugino vienas kitas asmeninės patirties epizodas, tikrai asmeninis pasvarstymas.

Kalbant apie stilių, reikia konstatuoti, kad išskirtinio stiliaus kūrinėlių nebuvo. Buvo keletas bandymų rašyti esė kiek kitaip nei mokyklinį rašinį. Pasitaikė ir viena kita fakto, skyrybos, kalbos vartojimo, stiliaus vientisumo klaida, tačiau, tikiu, laikui bėgant jų vis mažės.

Man patiko mokinukų netobuli darbeliai. Tobulų apskritai gal nė nebūna. Ypač esė. Juk esė – tai lyg atodūsis. Būna, kad dėl kažko vis nerimsti, mintys vaiko viena kitą, laksto labirintais, kyla į aukščiausias erdves, leidžiasi į tamsiausius užkaborius... Rodos, be jų nė krust. Tada imi popierių, pieštuką (Būtinai! Kompiuterio klaviatūra, bent jau man, netinka.) ir rašai. Ir su paskutiniu parašytu žodžiu atsidūsti – dabar bent kurį laiką bus ramu.

Nuoširdžiai dėkoju mokinukams, gimnazistams ir jų mokytojams už pasidalintus „atodūsius“. Su jais „Lietuvių kalbos dienos 2020“ tapo įdomesnės.

Pirmosios vietos laimėtoja

Evita Čekauskaitė,

Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinės mokyklos 5a klasės mokinė.
Mokytoja Irena Ūkelienė.

Esė

GIMTOJI KALBA – NEJKAINOJAMA VERTYBĖ

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

Pasaulyje yra daug įvairių kalbų. Mes, lietuviai, ypač turime džiaugtis, jog esame nepriklausomi, didžiuotis savo kalba. Kaipgi ji buvo aukštinama anksčiau? Kas pasikeitė šiandien?

Seniau lietuviai labai garbino gimtąją kalbą. Dar XVI a. Mikalojus Daukša „Postilės“ „Prakalboje į malonųjį skaitytoją“ rašė: „Ne žemės derlumu<...>laikosi tautos, bet daugiau-sia išlaikydamos savąją kalbą <...>“. Taigi kalba – tautos pagrindas.

O kiek gražių žodžių savo posmuose Lietuvai ir gimtajai kalbai skyrė Maironis. Ypač išgarsėjo jo eilėraštis „Kur bėga Šešupė“, kuris seniai dainuojamas. Jį dainuoja ne tik sūduviai – visi lietuviai. Poetas pabrėžia lietuvių kalbos reikšmę, žmonių gerumą, gražius tarpusavio santykius. Kai būnu Palangoj, stebiu jūrą nuo Birutės kalno ir mintyse kartoju eilėraščio „Nuo Birutės kalno“ eilutes: „Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,/Man krūtinę užliek savo šalta banga<...>“. Prieš akis esanti vandens platybė tarsi susilieja su poeto žodžio didybe.

Lietuvių kalba per daugelį metų gana pakito. Keitėsi gramatikos taisyklės, žodynas, požiūris į kalbą. Maironio gyvenamuoju laikotarpiu lietuviams išsprūsdavo lenkiškų ar rusiškų žodžių, dabar irgi darkoma gimtoji kalba. Kur bebūtume, branginkime kalbą – neįkainojamą vertybę.

Antrosios vietos laimėtojas **Edis Krupinskas,**

Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinės mokyklos 7b klasės mokinys.
Mokytoja Irena Ūkelienė.

Esė

TAUTOS DVASIA GYVA

*Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.
(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)*

Lietuva per savo gyvavimo laiką patyrė ir pakilimų, ir nuosmukių. Mums, lietuviams, mūsų Tėvynė yra pats brangiausias dalykas pasaulyje. Kyla klausimas, kas tiek daug padarė dėl Lietuvos, kad tautos dvasia būtų gyva.

Vienas reikšmingiausių žmonių - Vincas Kudirka. Jis - laikraščio „Varpas“ redaktorius, prozininkas, poetas, parašęs Lietuvos himną. Pasaulio lietuvius Liepos 6-ąją suvienija gimtoji kalba ir „Tautiškos giesmės“ giedojimas. Mes, mokiniai, mokykloje per valstybines šventes taip pat giedame himną. Jaunimas, manyčiau, supranta „Tautiškos giesmės“ žodžių prasmę.

Negalima pamiršti ir partizanų, kovojusių dėl mūsų laisvės 1944-1956 m. Miško brolių ir seserų kūryba gausi. Tos dainos gimė siaučiant darganoms miškuose, klausantis mirties alsavimo, pasidėjus popieriaus lapelį ant šautuvo buožės. Su partizanų kūryba plačiau susipažinau per lietuvių kalbos pamokas, klausiau dainų. Partizanai daug padarė, kad šiandien būtume laimingi savo Tėvynėje.

Nemažai man teko girdėti ir dar apie vieną Lietuvai ypatingą žmogų - poetą, dramaturgą, visuomenės veikėją Justiną Marcinkevičių. Šiais metais minime poeto 90 - asias gimimo metines. Mokykloje vyks renginys, skirtas Kalbos dienai ir Kovo 11-ajai paminėti. Rengis, literatūrinė kompozicija Just. Marcinkevičiaus poemos „Devyni broliai“ motyvais. Šiame tekste jaučiamas pokario tragizmas.

Džiaugiuosi, kad Lietuvoje buvo didelių žmonių, kurie ne tik žodžiais, bet ir darbais rodė, jog tautos dvasia gyva. Galiu drąsiai teigti, jog gyvenu didvyrių žemėje. Man, kaip ir daugeliui tautiečių, labai svarbi Lietuvos ateitis.

Trečiosios vietos laimėtoja **Perlita Zujūtė,**

Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos 6a klasės mokinė.
Mokytoja Aušra Brusokienė.

Esė

TAI REIKIA PAMATYTI

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

Einu gatve, po kojų čerš lapai ir pastebiu didžiulį reklamos stendą. Reklamuoja kosmetiką, tik pavadinimai man nesuprantami, nes parašyti prancūzų ar vokiečių kalbomis. Tada pagalvoju: „O kas yra lietuviška?“ Gimnazijoje tikras tautiškumo elementas yra gimtoji kalba... Tai mums kasdien kala į galvą lietuvių kalbos mokytoja. Ne visi tuo apsidžiaugia, nes reikia daug skaityti. Tuomet susimąstau, kodėl žmonės nevertina gimtosios kalbos. Kodėl nenori kalbėti ja arba ką jiems reiškia gimtoji kalba? Tikriausiai dauguma atsakytų, kad tai tiesiog kalba, kuria kalbama mūsų šalyje. Jeigu kalbama šalyje, tai kodėl vis dažniau girdime kalbant nelietuviškai?

Kelčiau daugybę klausimų, tačiau pagrindinė problema yra šiuolaikiniai vaikai. Jie yra didžioji problema. Kodėl? Pagalvokite. Šiais laikais vaikai turi išmaniuosius telefonus, planšetinius kompiuterius ir daugiau kitų elektroninių prietaisų, kurie jiems į galvas prikiša tiek šlamšto, kad darosi baisu. Jiems tokie reklaminiai užrašai, kuriuos mačiau aš, vieni niekai. Paauglės mergaitės tuoj susidomės ta kosmetika, o močiutės bailsės, kodėl ne lietuviška.

Mobiliaisiais telefonais vaikai klausosi muzikos (o, kokių žodžių išgirstų tėvai...). Tuomet dalinasi su draugais ir taip plinta netaisyklingi, iškraipyti, vulgarūs žodžiai. Dabar man galėtų papriekaištauti bet kurio vaiko mama. Gali net į teismą paduoti, kad taip sakau. Aš noriu užbėgti tam už akių ir kreipiuosi į tuos, kurie man priekaištautų, kad aš netipinė paauglė ir rūpinuosi gimtąja kalba, jos grožiu. Nors vieną kartą gyvenime pasiimkite vaikų telefonus ir patikrinkite, ką jie veikia. Tada pamatysite, kad aš sakiau tiesą.

Ir tikriausiai dabar vėl kyla klausimas: ar aš kuo nors skiriuosi nuo šių vaikų? Drąsiai galiu teigti, kad aš esu kitokia. Aš mokausi ir stengiuosi vartoti gimtąją kalbą, o ne maivytis ir kalbėti angliškai. Aš klausausi dainų, kurių tekstai lietuviški. Mano draugai iš to tik juokia-

si. Man yra svarbu išsaugoti gimtąją kalbą – lietuvių kalbą. Man ji yra be galo brangi. Juk aš gimiau Lietuvoje. Ir nesvarbu, kur atsidurčiau, aš vis tiek išliksiu lietuve. Kažkada perskaičiau aktorės Agnės Šataitės žodžius: „Kalba yra mūsų tauta, be jos nieko svarbesnio nėra – nei teritorija, nei vėliava, niekas... Kalba mūsų identitetas. Kalba esame mes“. Taip norisi garsiai sušukti: „Saugokime ir branginkime gimtąją kalbą, nes tik taip išsaugosime ir tautą!“

Labai bijau, kad ateis tokia diena, kai jau niekas nežinos, kad kada nors buvo tokia lietuvių kalba. Net jeigu ta diena ir ateitų, aš labai norėčiau, kad apie kalbos grožį sklįstų legendos ir pasakojimai.

Pirmosios vietos laimėtojas **Marius Danilevičius,**

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 3c klasės mokinys.
Mokytoja Ingrida Žilinskienė.

Esė

GIMTOJI KALBA IR TAUTIŠKUMAS

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

Lietuvių kalbos normintojas, kalbininkas J. Jablonskis yra pasakęs: „Tautos kalboje yra išdėta visa jos prigimtis – istorija, būdo ypatybės, siela, dvasia.“ Lietuvių tautos istorija – tai šimtmečiai karinių ir kultūrinių, vidinių ir išorinių kovų už tautinio identiteto išsaugojimą. Šios kovos virė visuose dar Viduramžiais susiformavusiuose visuomenės sluoksniuose: dvasininkų, kilmingųjų ir valstiečių. Nenuostabu, jog kyla klausimas: kokią svarbą visuotiniam lietuvių tautinės tapatybės išsaugojimui turėjo gimtoji kalba?

1547 m. Karaliaučiuje M. Mažvydo išleistas „Katekizmas“ – pirmoji lietuviška knyga, skirta Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei, turėjusi skleisti bei populiarinti liuteronų tikėjimą – puikiai atspindi M. Mažvydo požiūrį į gimtosios kalbos svarbą lietuviams valstiečiams. „Broliai, seserys, imkit mane ir skaitykit“, – tautiečius ragino M. Mažvydas, į „Katekizmą“ sudėjęs viską, ką, jo manymu, turėtų mokėti krikščionis lietuvis: lietuvių kalbos elementorių, katekizmą, giesmyną. Reformacijos judėjimo dalyviai manė, kad Biblijos, parašytos gimtąja kalba, skaitymas yra neatsiejama krikščioniško gyvenimo dalis, todėl nenuostabu, jog išsilavinę lietuviai, šio judėjimo šalininkai, tarp kurių ir M. Mažvydas, labai stengėsi rašyti ar į lietuvių kalbą versti įvairius teologinius veikalus bei rašto mokyti lietuvius valstiečius.

Nors Lietuvos istorijoje kilmingi bajorai svetimų tautų, o ypač lenkų, kultūros įtakai pasiduodavo greičiausiai, buvo ir tokių, kurie ragino didikus atsigręžti į savo krašto istoriją, protėvių palikimą, o svarbiausia – krašto kalbą. Vienas tokių žmonių buvo M. Daukša – vienos iš pirmųjų LDK parengtų ir išleistų lietuviškų knygų „Postilės“ leidėjas. M. Daukša „Postilės“ pratarmėje lenkiškai kreipiasi į sulenkėjusius LDK kilminguosius, pasakodamas apie gimtosios kalbos svarbą žmogui, chaosą valstybėje, kai jos gyventojai pamiršta gimtąją kalbą, būtinybę mokyti lietuvių kalbos, kad būtų išsaugota Lietuva.

Savaip kunigo pašaukimą suvokęs kunigas Antanas Strazdas buvo ir pirmasis spausdinto lietuviško eilėraščių rinkinio autorius. Konservatyvi kunigų seminarijos aplinka nesugebėjo A. Strazdo paversti įprastu sulenkėjusiu provincijos klebonu. Jo lietuviškų eilėraščių rinkinys „Giesmės svietiškos ir šventos“, eilėraščiai „Strazdas“, „Gegužėlė“ buvo tikra naujiena XVIII a. pab.–XIX a. pr. Lietuvoje, pavergtoje carinės Rusijos, kurios cenzoriams Lietuvoje kunigas nesibaimino priminti, jog šie „nemoka gimtosios kalbos“.

Kitas dvasininkas, kūręs lietuviškai ir mūsų literatūrai padovanojęs tokius kūrinčius kaip „Anykščių šilelis“, „Kelionė Peterburkan“, „Dainu dainelę“, buvo XIX a. vid.–XX a. pr. gyvenęs A. Baranauskas. Poema „Anykščių šilelis“ buvo sukurta A. Baranauskui norint įrodyti savo lenkų kalbos mokytojui, jog lietuviškai, kaip ir lenkiškai, galima parašyti nuostabių lyrikos kūrinių. Poemoje, kuri yra tarsi manifestas prieš carinės Rusijos valdymą, aprašomas buvusio šilelio grožis bei pasakojamas liūdnas Anykščiuose augusio miško likimas.

Lietuvos himno autorius ir laikraščio „Varpas“ leidėjas V. Kudirka ne visada į lietuvių ir tautinį atgimimą žvelgė teigiamai. Dar jaunystėje V. Kudirka slėpė savo lietuvišką kilmę, o vėliau „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“ rašė: „<...> o ypač bauginasi, kad draugai nepatirtų, jogei aš moku lietuviškai. Tas dalykas galėjo mane išduoti artojaus sūnumi esant.“ Iš to galima daryti išvadą, jog XIX a. vid.–XIX a. pab., kai gyveno V. Kudirka, lietuvių kalba buvo neatsiejama nuo lietuvių žemdirbio tautinės tapatybės.

Akivaizdu, kad lietuvių kalba tikrai yra visuotinis visuomenės sluoksnius jungęs ir tebejungiantis tautiškumo elementas. Įvairiais laikotarpiais šios grupės ar bent keletas joms priklausančių bendraminčių puoselėjo savo gimtąją kalbą kaip galimybę išlikti lietuviams represijų, okupacijų ar svetimos tautos kultūrinės įtakos akivaizdoje.

Antrosios vietos laimėtoja **Aura Janušauskaitė,**

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 2f klasės mokinė.
Mokytoja Kristina Jasinskienė.

Esė

LIETUVIŲ KALBA – TAUTOS ISTORIJA IR SIELA

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

Lietuvių kalba – tai viena seniausių, skambiausių ir geriausiai išlikusių indoeuropiečių prokalbės kalbų. Tai mūsų paveldas, mūsų istorija, mūsų šaknys, Lietuvos dvasia, kurią privalome tausoti, mylėti ir didžiuotis ja.

Lietuvių tauta jau nuo senų laikų pasižymėjo kovomis ir ryžtu, stengiantis išsaugoti gimtąją kalbą, kultūrą ir lietuvių tradicijas bei papročius. Tačiau ypač didelis pavojus lietuvių kalbai kilo, kai mūsų gimtasis kraštas buvo sovietų gniaužtuose, kai įvairiais būdais buvo stengtasi slopinti ir drausti lietuvių kalbos vartojimą. Net ir tada mūsų proseneliai, seneliai, o gal ir tėvai nepasiduodami kovojo dėl tėvynės, kalbos laisvės, ramaus gyvenimo Lietuvoje ir ateities lietuvių – vaikų, anūkų bei proanūkių.

Mūsų gimtoji kalba yra nepaprastai turtinga ir graži. Joje gausu skambių ir prasmingų žodžių, reikšmingų patarlių, eilėraščių, dainų, sakmių ir pasakų, tad kiekvienam tikram lietuviui turėtų būti svarbu išsaugoti ir puoselėti savo gimtąją kalbą. Garsus kalbininkas Jonas Jablonskis yra pasakęs: „Kalba yra didis, tautos statytas paminklas“. Deja, bet daugelis nevertina šio protėvių palikimo, nežino, kiek daug reiškia meilė tautai ir kalbai.

Mano manymu, rusų kalba vis dar daro labai didelę įtaką lietuviams. Įvairūs skoliniai, žargonas užkerta kelią lietuvių kalbos išsaugojimui. Jaunimas, vartodamas įvairius žodžių trumpinius bei netaisyklingus junginius, visiškai pamiršta apie taisyklingos kalbos vartojimą. Net jauni žmonės, išvykę laimės ieškoti svetur, pamiršta savo tradicijas ir kultūrą, nebe-moko savo atžalų gimtosios kalbos.

Tad lietuvių kalbą tausoti ir išsaugoti būtina. Būtent ji yra pagrindinis lietuviybės bruožas, tautos istorija, siela ir išskirtinumas, padedantis gyvuoti, plisti ir išlikti dar ilgiau bei darniau. „Sunaikink ją - užtemdysi saulę danguje, sumaišysi pasaulio tvarką, atimsi gyvybę ir garbę“, – sakė rašytojas Mikalojus Dauša.

Trečiosios vietos laimėtoja **Greta Rūškevičiūtė,**

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 2f klasės mokinė.
Mokytoja Kristina Jasinskienė.

Esė

KODĖL REIKIA SAUGOTI GIMTĄJĄ KALBĄ?

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

Gimtoji kalba – tai mūsų, lietuvių, vertybė. Kalba yra svarbi kiekvienam žmogui, todėl manau, kad ją turime nuolat rūpintis ir ją puoselėti. Iš jos galime susidaryti nuomonę apie žmogų, jo išsilavinimą, vertybes. Iš to, kaip žmogus elgiasi, galima pasakyti, ar nuoširdžiai jis myli savo kalbą.

Šiais laikais išmaniųjų medijų užvaldytame pasaulyje vertybės smarkiai kinta. Dažnai net nerandame laiko nei savo istorijai, nei savo kalbai, nei vertybėms. Štai ir šiandien, eidama į mokyklą pro rytmetinių spindulių išbučiuotą parką, pamačiau, kaip ant suolo sėdi du nelaimėliai, pardavę sielą internetui, ir, mojuodami tėvelių nupirktais išmaniaisiais, svaidosi visokiomis svetimybėmis, ypač anglicizmais, tokiais, kaip „OKISS“, „Performeris“, „LOL“, „YOLO“, „Standapas“, „OMG“. Esu įsitikinusi, kad su jais net nėra apie ką pasikalbėti, nes vargšelių uniformuotų vaikigalių protą pasiglemžė negailestingas išmaniųjų technologijų ir jų žodžių cunamis. Apgailėtinas vaizdelis. Visai neturiu noro išsitraukti savo „kvaišo, pasmirdėlio“ telefono.

Gimtosios kalbos saugojimas, mylėjimas bei puoselėjimas parodo žmogaus patriotiškumą. Jaunimas turi pajusti pagarbą savo kalbai. Svarbu, jog jie suprastų, kiek visko teko iškęsti bei patirti mūsų tautai, kalbai. Aš tai supratau iš Rūtos Šepetys romano „Tarp pilkų debesų“. Tai knyga, suvirpinusi mano širdį iki pat jos gelmių. Negaliu atsistebėti, kad žmonės, išvežti į svetimą, atšiaurų kraštą, nepamiršo savo kalbos ir nepasidavė visokioms svetimybėms, tykojusioms jų lyg kokie negailestingi žvėrys. Tikriausiai kalba buvo jų ramstis lediniuose Sibiro gnaužtuose. Ši knyga primena: kad ir kaip būtų sunku, pro pilką debesų skraistę visada matysis šviesos spindulėlis.

Gaila, kad dabar, gyvendami laisvoje šalyje, bet išmaniųjų technologijų valdomame pasaulyje, pamirštame mylėti ir gerbti savo gimtąją kalbą, neskaitome knygų. Todėl kartais ir nebranginame savo gražios kalbos, teršiame ją visokiais svetimais žodžiais.

Trečiosios vietos laimėtoja **Miglė Bernotaitė,**

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 1ė klasės mokinė.
Mokytoja Gražina Urbonienė.

Esė

MANO TAUTA IR KALBA

Konkretus, visuotinis tautiškumo elementas yra gimtoji kalba.

(V. Mykolaitis-Putinas „Maironis“)

„Tauta yra didis, tautos statytas paminklas“, – yra pasakęs žymus lietuvių kalbininkas Jonas Jablonskis. Kalba – lingvistinių ženklų sistema. Tauta – istoriškai susidariusi žmonių bendruomenė, turinti bendrą kilmę, žemę, kalbą, istoriją, kultūrą. Kaip manai, ar kalba ir tauta yra susijusios.

Visų pirma, kalba yra labai didelė tautos vertybė. Labai svarbu saugoti savo gimtąją kalbą ir ją vartoti. Juk kas, jeigu ne mes, puoselėsime savo Tautos kalbą? Manau, tautiškumas ir kalbos išsaugojimas yra ypač svarbūs dalykai, bet šiuolaikiniam žmogui jo tauta ir gimtoji kalba pasidarė nebeįdomi. Matydama žmones, kurie išskrenda iš savo gimtinės, palikdami savo tautą, esu pikta. Jie keliauja į kitas šalis, mokosi užsienio kalbų, ten dirba, o savąją kalbą pamiršta. Kad ir kaip būtų sunku gyventi Lietuvoje, Tu negali išsižadėti savo gimtosios tautos ir kalbos. Juk Tu čia gimei, čia užaugai, tarei pirmąsias raides – savo pirmas lietuviškas raides.

Be to, tauta ir kalba padeda suvokti gimtinės svarbumą. Daug jaunų žmonių emigruoja nurodydami juokingas priežastis: maži atlyginimai, didelės kainos... Bet kaip Tu ištveri kitoje šalyje? Tu stengiesi ir dirbi kaip jautis. Aš laiminga dėl to, jog turiu tokį žmogų šalia savęs, kuris suprato savo tautos svarbą ir grįžo į tėvynę. Brolio išvykimas man buvo liūdniausias įvykis, jam atsivėrė tarsi naujas pasaulis. Jis džiaugėsi savo darbu, savo nauju kambariu, bet širdyje jautė didelį savo gimtosios kalbos ir Žemės ilgesį. Jam trūko lietuviško žodžio, lietuvio, kuris, įvykus nelaimei, atskubėtų į pagalbą, šeimos, draugų. Jis neištvėrė svetimoje aplinkoje – ją paliko, grįžo į savo mylimą Lietuvą ir įrodė, kad ir čia gali būti laimingas, uždirbti bei gyventi be rūpesčių.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad tauta ir kalba yra itin svarbios mūsų gyvenimo dalys. Be to, mes mokomės nedaryti klaidų savo gyvenime, o padarę gailimės dėl jų ir savo tautos įžeidimo. Saugokime ir puoselėkime savo kalbą bei tautą.

